

Doris

Nr 23 2013

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Lávnu, akryl

Omslagsbilden av Ulrika Tapio Blind:

Bilden heter Lávvu och det betyder klykstängskåta. Denna målning gavs som gåva av svenska sametinget till invigning av Sajos Sami Cultural centre i Finland. Varje sommar från det jag var barn har vi bott i en lavvu under sommaren, under kalvmärkningen. Nu idag sätter vi upp en lavvu när vi är i kalvmärkningslandet, där bakar vi över öppen eld, traditionella glödkakor, lagar mat och äter. Barnen sover gärna där, även om vi har en stuga. Det känns viktigt att ge denna tradition till barnen, hur det är att bo och leva i en kåta. Lávun är ett underbart och mysigt sommarhem!!!

Ulrika Tapio Blind

Klockrikestipendiet till Harry Martinsons minne för år 2013

Inghilda Tapio

tilldelas INGHILDA TAPIO - författare, poet och översättare, Karesuando, för att hon som nomad mellan generationers hotade kulturer, i sparsam stil och med stark känsla för språkvalörer och symboler, ömsint tolkar vördnaden för liv och natur genom ett ansvarsfullt fasthållande vid ursprunglighet i sökandet efter identitet i det moderna samhället

Ulrika Tapio Blind

samt ULRIKA TAPIO BLIND - konstnär och designer, Karesuando, vars konst bildar syntes med Inghilda Tapios diktning, så att text och bild berikar varandra och skapar samklang.

Inghilda Tapio och Ulrika Tapio Blind erhåller vardera en stipendiesumma på 10 000 kronor, som utdelas den 4 maj i samband med Harry Martinson-sällskapets årshögtid i Stockholm. Stipendiaterna erhåller var sitt stipendiediagram samt Harry Martinson-sällskapets utgåva av *Vägen till Klockrike* med efterord av Kristin Olsoni, hedersmedlem i Harry Martinson-sällskapet.

Klockrikestipendiet till HARRY Martinsons minne utdelades första gången år 2009 i Klockrike, i samband med att Harry Martinson-sällskapet firade 25 år och gavs då till författaren, poeten och översättaren Li Li, född i Shanghai och boende i Bromma "för besjälat författarskap och lyhört inkännande översättningsarbete, som i språklig kamp med symboler, precisa ord och uttryck, tecken och bilder, skapar vägar mellan olika kulturer".

Klockrikestipendiet till Harry Martinsons minne 2011 tilldelades Carina Karlsson – Äländsk poet och författare – *"för ett mångsidigt författarskap i Harry Martinsons anda, som berör och från olika sammanhang öppnar frågeställningar med reflektion över nuets ansvar för natur, hav, miljö och mänsklig utsatthet".*

Här följer en förteckning över Inghilda Tapios böcker, egna verk, översättningar och samlingsutgåvor, som hon medverkar i samt böcker där hon medverkar som författare eller illustratör:

Vüdat – divttat Sámis (Vidd – dikter från Sápmi)
ISBN 978-91-89196-39-1 Podium, Stockholm 2006, 2008, 2012
Rose-Marie Huuva, Inghilda Tapio, Thomas Marainen, Simon Marainen.

Ur förordet av John-Erling Utsi, Jokkmokk:
"Det är viktigt att samisk poesi möter en svensk publik. Vår kultur och konst söker sin plats i en värld utanför Sápmi. Dikterna ger läsaren en glimt av vår karta, vår historia, våra känslor inför det traditionella och det nya. En skymt av vårt stora land befolkat av små utspridda grupper av människor i en karg natur. I denna bok finns fragment av hela vårt liv, vår historia. Universella tankar från Sápmi."

II FAL DAN DIHTE ~ Originalutgåva på nordsamiska 1995
Översatt till svenska 2001 av Inghilda Tapio och Birgitta Östlund:
INTE FÖR DET ATT
ISBN 82 90625 27 8 / ISBN 82 90625 39 1
Inghilda Tapio & DAT O.S Bilder: Ulrika Tapio
Ulrika Tapios bilder fotograferade av Jan Gustavsson, Ájtte.
Layout: Nils-Aslak Valkeapää

År 1997 fick Inghilda Tapio Nordiska Samerådets litteraturpris för *II FAL DAN DIHTE*

FALLI
ISBN 82-7374-091-9
Utgivning Kárásjohka Davvi Girji cop. 1990
Författare: Inghilda Tapio Illustrationer: Ulrika Tapio

JUHÁN

ISBN 82-7374-041-2 / ISBN 82-7374-044-7

Davvi Media O.S. 1988

Författare: Inghilda Tapio

Översatt från nordsamiska till norska av T. Solbakk

MU LUONDU – SÁMI LUONDU

ISBN 82-7272-003-6

Utgivning Tana Járgalaeddji, 1979

Text och färgillustrationer: Inghilda Tapio

Titeln betyder: *Mitt sätt att vara är det samiska sättet*

ICE FLOE

ISBN 978-1-60223-083-5

Förlag: University of Alaska Press 2010

Ice Floe var ursprungligen en internationell poesitidskrift, som utkom med två volymer per år under åren 2000-2006. Inghilda Tapio medverkade i Summer 2002.

I poesiårsboken *Ice Floe New Selected Poems 2010*, finns bl.a Harry

Martinson: "Anni" (ur *Nomad*, 1931)

ELVIS ja ELVE

ISBN 978-91-978561-7-1 / ISBN 978-91-978561-3-3

Prentejuvvon: Verona, Italia 2010 Sámegillii: Inghilda Tapio

Författare: Charlotta Björnulfson. Översatt till nordsamiska av Inghilda Tapio.

AJA

ISBN 978-82-7374-655-9

Davvi Girji – 2007 Författare: Kirste Paltto Illustrationer: Inghilda Tapio

Ulrika Tapio Blinds konst finns i hennes bokillustrationer och kan ses på hennes hemsida www.tapioblind.se

De böcker som kommer ut härnäst av Inghilda Tapio är två barnböcker, men hela tiden skriver hon dikter och avser att tillsammans med Ulrika Tapio Blind ge ut ny diktsamling under år 2013. Inghilda Tapio, som också är bildkonstnär, har mycket på gång samtidigt. Hon läser andras texter och skall ge utlåtanden över dessa. Hon arbetar med illustrationer till andras böcker och hon skriver även filmmanus.

Rune Liljenrud

för länge länge sen

Vi återger här några dikter av Klockrikestipendiaten Inghilda Tapio.

De är hämtade ur boken *II FAL DAN DIHTE / INTE FÖR DET ATT*

vid bäcken
prunkar blommorna

vattnet risslar
i rännilar
runt stenarna

flyter fram
virvlar i väg
hur länge skall
det minnas denna plats

blommornas bröllopsrum

lätta blomdofter sveper
fram
mellan sluttningarna

skogen väntar
varför denna brådska

stanna över natten

bygg dig en låv
du också
som alla andra
inte ens vedklubben kan brinna ensam

kom viskar all naturen
här firar örter och gräs bröllop

för länge länge sen
fanns här små sjöar
forsar sund vikar
små bäckar
nu står allt under vatten

för länge sen
fanns här hjortronmyrar
kåtor vid sjöstränderna
nu står allt under vatten
för länge sen

för länge sen
en fredad plats
där vajorna födde sina kalvar

en del har fått lämna
sina hus
för dämningen

de var på fel plats
överallt i vägen
på sin egen backe också i vägen

ingen frågade

vill ni

båthustaket har fallit ihop
vedskjulet är föräldralöst
ladugården nästan riven
det morfar och mormor byggde på äldre dar
ruttnar

på andra sidan insjön är det tyst
ingen syns på Bollodievvä
korna råmar inte längre
potatislanden är borta

örterna och gräsen
står närmare
gamla skolkåtan
enbusken kikar fram bakom
STENEN

björken vid dörröppningen
som om den lyssnar

här fanns en gång en upptrampad gård
där man hörde röster

morfars och mormors kök finns inte mer
i nya köket finns inte tystnaden

Erland Lagerroth blev docent i litteraturhistoria med poetik vid Lunds universitet 1960. Han var universitetslektor där 1974 - 1991. Genom boken *Aniara – en dikt av sin tid* (där det också finns ett intressant avsnitt om *Gyro*) har Lagerroth gjort sig känd och uppskattad bland våra medlemmar. Under senare decennier har Lagerroth i en rad skrifter sökt nya vägar inom vetenskapen, bort från den mekanistiska världsbild som präglat den i sekler. Med ledstjärnor som nobelpristagaren Ilya Prigogine och tänkaren Ken Wilber har Lagerroth kartlagt en ny vetenskap som "är mer i samklang med naturens sätt att vara". Detta har inte skett utan invändningar från representanter för den traditionella vetenskapen. År 1998 blev Erland Lagerroth utsedd till "Årets Förvillare" av föreningen Vetenskap och Folkbildning.

Ett originellt försvar för människans fria vilja Harry Martinsons *Gyro*

Harry Martinson-sällskapet har just gett ut Martinsons *Gyro*, en bok som har en lite äventyrlig historia. Den förelåg i korrektur 1947 utan att tryckas: den var nog inte riktigt färdig – och det är den fortfarande inte. Men sedan publicerades den 1986 av föreningen Jordens Vänner på initiativ av Ingegerd Bodner och Tord Hall i spetsen. Denna verkshistoria är helt förstälilig: boken är sammansatt av 14 disparata och delvis svåra, mindre uppsatser (av vilka tre sägs ha varit publicerade tidigare (s 13)). Den ges nu ut av Martinson-sällskapet med två inledningar, varav en av Tord Hall, och en avslutning.

Namnet "Gyro" hänför sig till 7 av uppsatserna – knappt hälften av boken – men det är de som gör boken intressant. Som gammal sjöman tänker Martinson i första hand på *gyrokompassen*, som han betecknar som "en av de mest geniala uppfinningar som någonsin gjorts, ty den är en av de minst snarfunna uppfinningar som finns." (64). Ett *gyroskop* är ett kardanskt upphängt svänghjul, vilket medför att hjulet kan rotera oberoende av upphängningens läge i rummet. Det gör den särdeles lämpad att bära en kompass, som skall inta ett vågrätt läge "i meridianen" (64), oberoende av hur omgivningen betar sig.

Själv har jag också ett förhållande till denna uppfinning. Som barn fick jag ett litet gyroskop som leksak, där det lilla hjulet *inte* var kardanskt upphängt utan finessen i stället var att man med ett litet snöre fick hjulet att snurra runt i sitt fäste. Jag minns ännu mycket väl känslan i handen, när hjulet dragits i gång till maximal rotation och man försökte vrida den i ena eller andra riktningen: hela den kompakta lilla apparaten gjorde ett högst påtagligt motstånd i handen mot varje vridning. På så sätt är den ju en alldeles briljant symbol för en annan skapelse och existensform, som också den gärna vill gå sin egen väg, oberoende av vad omgivningen föreskriver:

människan och vad hon representerar, *livet*. Stark ström går med egna vågor genom havet.

En symbol, en bild, av människans fria vilja, sådan vi upplever och förstår den. Men Martinson använder denna bild så häftigt och radikalt, att det gör hans framställning svår eller krystad. Jorden som snurrar kring sin axel är ett gyro, men människan och livet, som inte uppvisar något liknande, kan kallas "gyralt" bara bildmässigt. Den ena företeelsen efter den andra blir hos Martinson "gyral", uppvisar "gyralitet" o s v. Bilden blir till mer än en bild, till en verklighet, som inte är riktigt verklig. Inför obehaget i detta språkbruk har det för mig dykt upp en annan bild, som redan anförts: *stark ström går med egna vågor genom havet*. Men det avgörande är naturligtvis att Martinson här funnit ett sätt att formulera människans och livets fria vilja, som det är svårt att vederlägga.

När detta är sagt, är det möjligt att avnjuta Harry Martinsons framställning. Den första artikeln av de sju heter med all rätt "Den kosmiska frågan" och var publicerad redan i *BLM* 1947. Mot varandra ställs här livets "gyralitet" och den fysiska världens omedgörlighet. Det vill säga, just i skrivandets stund 1947 har det för Martinson visat sig, att världen inte är så omedgörlig: människan har lyckats "bräcka upp portarna till ett fysikaliskt kosmos, som naturen själv /.../ gjort allt för att vi ska vara fria ifrån": atomens fruktansvärda energi. "Temperaturen i centrum av en atombomb /.../ är större än i solens inre". "Det stora /.../ universum har råd att vara extravagant" med solar och planeter, men det har inte vi människor, som bara har en boll att leka med, "den boll hon själv lever och vistas på". (61, 63)

Livet hotas alltså av "en farligare trojansk häst än någonsin tillförene". "Det är tid att man pekar på vad som synes vara ett faktum, nämligen att Livet djupast sett existerar genom den gyralitet det begåvats med, och som gör att det kan vara, bibehålla sig, fortplantas och utvecklas inom en egen gyrovärld." Och "utgår man från att Livet är en specifik och säregen manifestation av den kosmiska benägenheten att anordna sig, så kan man kalla denna för oss viktiga anordningsprincip hos kosmos den gyrala principen till skillnad från de relativt anordnade och osårbara fysikaliska principernas värld." (63 f)

Javisst, efter vad som sagts ovan tycks detta klart och viktigt nog. (När Martinson talar om "relativt", tänker han på Einsteins relativitetsteori och syftar därmed på den fysikaliska världen.) Och Martinson fortsätter med att formulera sin världsbild: "Det kvalitativa värld kan inte förklaras med kvantitativa värden. Det märkliga ligger i *omställningsförmågan*: Livets förmåga att leva fram livet ur det indifferent fysikaliska flödet. /.../ Tack vare gyraliteten övervinnes såväl de yttre som de inre kosmiska bindningarnas diktat." Och genom "att gyralitet är natur befrias Livet från sönderslitning mellan de kosmiska direktiven." Och till sist: "Under alla förhållanden, och med vilken atomhypotes som helst, är Livet ett gyralt fenomen, och med sin infattning i ett hård fysikaliskt kosmos är det i kraft

av sin kvalitativa gyralitet ett meningsfullt kosmiskt rike” (65 f, 68).

I det följande avsnittet ”Mekanik och gyralitet” fördjupar Martinson förhållandet mellan dessa båda på ett nästan sensationellt sätt. Det sker med hjälp av gyrokompassen på fartyg. ”Vågorna kan gå hur höga de vill och fartyget kränga hur det behagar tyngdlag och hydrodynamik, men gyrot ligger ändå alltid i horisontlinjen och håller sig i motsvarande led alltid exakt i meridianen.” Och lika suveränt är gyrot i förhållande till de magnetiska störningarna. Kausaltvånget övervinns visserligen inte som verklighet, ”men /.../ det vändes /.../ i en mekanisk verksamhet som befriar från direkt kausalt beroende”. Mekaniken kan ”övervinnas med mekanik, /.../ som befriar från det direkta beroendet /.../” (71)

Det är lite som förhållandet mellan text och bild i ett dokument på datorn. För en läsare ser de ut att följa efter varann och höra samman på ett självklart sätt, men i själva verket tillhör de två olika system eller program, och man kan lätt ta bort det ena utan att det andra påverkas.

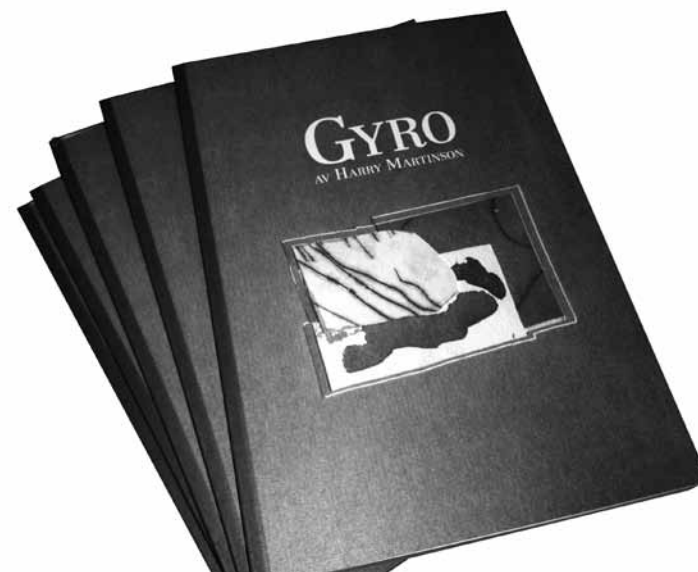
Med dessa resonemang har Martinson faktiskt skisserat en lösning på den största gåtan av alla: hur kan livet och människan uppvisa en sådan självständighet, en sådan frihet i en deterministisk värld? Hur kan själsliv uppstå ur kött och ben och kroppsvätskor? Det är möjligt med en sådan frihet, fastän människan inte har någon gyrokompass. Och ändå har hon nästan det: Martinson pekar på att balanssinnet i örat fungerar på samma sätt. Och han drar den möjligen förhastade slutsatsen, ”att om uppfinning överhuvud skall kunna göras så måste den först finnas uppfunnen i naturen”. (72)

I det efterföljande kapitlet ”Orsakslagen” får denna frihet ett namn. Hela frågan om orsakslagen har nu kommit i ett nytt läge. Lagen kan ersättas med en regel, som medger undantag: ”kausagyralregeln”. Universum är inte en uppsättning biljardbollar, som ständigt knuffar på varann, utan det finns också plats för ”andlig gyralitet” som ”intellektuell rörlighet, begåvning när det gäller omdöme och avvägning, praktisk färdighet, konstnärlig innerlighet, känslöskapelserna, tros livet, den uthålliga vardagsbegåvningen /.../ sagornas magiska och drömriska värld”. ”Gyralitetsfilosofin vill visa på den frihet vi alla kan ha: färdighetens frihet.” (80)

Javisst, genom att uppöva ständigt nya färdigheter kan vi nå allt större frihet. Det är den ”frihet vi kan öva in”. Till dessa färdigheter återkommer Martinson gång på gång i fortsättningen, slutkapitlet heter rentav ”Färdighetens frihet”. Färdigheten att göra en stol, att lära sig cykla. När man cyklar genom landskapet upplever man ”färdighetens frihet”. Det gäller också t ex blommor. ”Skapelsen sker på platsen. En liljekonvalj som växer vild skapas just där den växer /.../. När liljekonvaljen står färdig har den krönt växtmarkens till liljekonvalj utvalda materia med solstrålningens krona.” (104, 87)

Än en gång har Harry Martinsons originella tänkande firat triumfer. Fast det är så originellt, att det fordras en uttolkning för att det skall förstås.

Erland Lagerroth

Gyro uppmärksammas

Den nya utgåvan av *Gyro* med omslagsbild av Harry Martinsons dotter Eva har tagits emot med glädje och uppskattning på många håll. Det numera välkända martinsoncitatet ”det är ont om jordklot” är hämtat ur avsnittet ”Gången är polyhistorn” i *Gyro*, något som förre Vänsterledaren Lars Ohly inte kände till. Han har nämligen använt det citatet flera gånger i riksdagen och trott att det kommer från *Aniara*! Nu har han fått ett exemplar av *Gyro* så att han kan förkovra sig.

Just avsnittet om polyhistorn, allvetaren, kommer Dan Sjögren in på i sin recension (”En kompass för vårt innersta”) av *Gyro* i *Nya Wermlands-Tidningen* (2012-12-15) och menar att ”där känner man igen Harry Martinson. Där hyllar han bland annat Hugo Grotius som i sin sjörätt ville avskaffa de marina kriget och beväpningen till havs. Samtidigt är ju Martinson själv, åtminstone i geografiskt hänseende, en sådan polyhistor.”

En annan recensent, Billy Bengtsson i *Bas Blekinge* (2013-01-25) tar under rubriken ”Ett tidigt nödrop om miljöhotet” upp det som Ohly fastnat för: Martinsons ”budskap som med tiden vuxit i tyngd och blivit alltmer påträngande: omsorgen om naturen och jordklotets fortlevnad.” Bengtsson kommer in på Martinsons intresse för naturvetenskapen och de kunskaper han förvärvat på det området. Kunskaper som ledde till att han tidigt varnade för hur ”livets ömtåliga gyrala balans skulle rubbas när människan avtvingade naturen hemligheten bakom atomernas mönster”.

Under bokmässan i Göteborg 2012 kom som vanligt många medlemmar och hälsade på i vår monter. En av dem var Leif Gustafsson från Göteborg som tyckte att vi skulle ha fler texter av Harry Martinson i Doris. Leif har också skickat förslag på texter, däribland denna artikel ur tidskriften Vi. Texten anknyter på sitt sätt till den "kosmiska frågan" som Erland Lagerroth tar upp i artikeln om Gyro.

Om vår värld och dess mening

Av Harry Martinson

När man vill ge stöd för påståendet att kosmos är meningslöst, brukar man peka på dess oerhörda ödslighet. Man hänvisar till de oerhörda avstånden mellan världarna, de ännu större avstånden mellan solarna och slutligen till de ofattbara avstånden mellan de olika stjärnsystemen.

När detta är avklarat hänvisar man till termodynamikens andra lag, enligt vilken all strålning i universum är dömd att utjämnas, så att all rörelse till slut upphör och en allmän lågvärdig ljumhet kallad värmedöden inträder.

En tredje och lika kär anledning till tvivel på universums mening finner man i det förhållandet att universum även till det yttre tycks vara stätt i upplösning, ty vintergatorna rusar med allt större hastighet bort från varandra. De redan förut förfärande avstånden ökar alltså ständigt.

Jag vill villigt erkänna, att allt detta låter rätt hemskt. Frågan är bara om denna tolkning av fenomenen är riktig, vilket jag å trons vägnar tillåter mig att betvivla.

Därför vill jag i det följande komma med en rakt motsatt tolkning: den godartade möjligheten.

Låt oss börja med de stora avstånden, vilkas köld och ödslighet ofta skildras som likgiltiga och mot all mening fientliga svalg. Vilket låter bestickande, ifall man inte samtidigt tänker, vilket är sällsynt. Inför det bestickande tänker man sällan.

Jag frågar då: vilken har sagt att köld och ödslighet i och för sig skulle vara ett bevis för att denna köld och ödslighet inte behövs? Kan man inte tänka sig att också världsrymdens ödslighet och köld står i meningens tjänst? Själv har jag både för husbehovets skull och för att tala om det för dem jag möter gjort den tolkningen att de stora avstånden mellan stjärnorna helt enkelt skulle kunna anses vara nödvändiga katastrofuträymen, i den meningen att alla tänkbara slag av stjärnkatastrofer inom dem skulle ha marginal och katastrofrum utan att de därvid kunde skada sina stjärngrannar eller förorsaka alltför svåröverkomliga rubbningsstillstånd inom dessa stjärnors kraftfält. De rent elektromagnetiska följderna utåt vid en stjärnexplosion kan ju tänkas ha en sådan räckvidd att ett mycket stort utrymme vore både välbetänkt och direkt behövligt.

Avståndet mellan vår sol och Sirius är några ljusår. I stjärnkatastrofernas världsrymd är en sådan marginal förmodligen ungefär den som kan tänkas vara minimum, ifall inte den ena stjärnan vid sin eventuella utblossning till nova skall allvarligt rubba grannstjärnan i hennes lopp eller på annat sätt störa hennes solära utveckling.

Något liknande kan tänkas gälla också när det gäller de ofantliga avstånden mellan de olika vintergatorna. I varje fall synes de mig majestätiska nog för att kräva distanser omkring sig, distanser som inte vi gärna vill fatta som annat än överdrivna och förfärande ödsliga men som stjärnkungen själv anser såsom ett lagom med mening i.

Går vi sedan till frågan om världsrymdens köld, så behöver inte denna heller vara utan mening. En gång gjorde jag mig rentav en teori om världsrymden, som gick ut på att den skulle kunna ha ett slags linsverkan, så att den skulle kunna samla mörk strålning in mot brännpunkter. I dessa brännpunkter kunde så nya solar uppstå. För den som inte tycker om uttrycket mörk strålning kan man föreslå ordet primärstrålning. Den fysikaliska vetenskapen kan ju berätta om mörk strålning av en oerhörd hastighet och med en fantastisk genomträngningsförmåga. Kanske har vi här att göra med ett slags primärstrålning på väg genom världsrymden hän emot områden där nya solar håller på att anläggas. Vad det gäller linsverkan hos rymden, så är denna tänkbar redan av det skälet att böjningens princip genomgår hela kosmos som ett överallt verkande kosmiskt tving inåt. Och om rymden tänkes som ett medium för detta tving, så bör en linsverkan kunna tänkas in däri. Naturligtvis skulle det då vara fråga om en högst speciell celest linsprincip, som man inte redogör för i brådrasket ens för sig själv. Men tanken kan ha tiden för sig. Kölden inom denna rymd kunde tänkas vara nödvändig, ty vore det inte så kallt som det är skulle rymden inte längre vara ett neutralt medium för strålningen, men ett hämmande medium. Om denna primärstrålning sedan rusar fram på grund av en utgångskraft eller om den sugts inåt påverkad av magnetiska krafter, det får de lärda tvista om eller skratta åt. I varje fall tror jag att det vi kallar världsrymdens oerhörda tomhet har en mening också den.

Men termodynamikens andra lag, den obevekliga, den smusslade ni bort! ropar nu någon triumferande. Eller vad säger ni om den?

Den anser jag vara en lag i den nuvarande mänskliga kunskapens mening. Men jag antar att om den kunde ses från en synvinkel som inte är vår möjlighet att ha, den då skulle vara en manifestation av en ännu giltigare lag: uppehållsens och gestaltningens lag. Kunskapens möjlighet är alltid och samtidigt detsamma som kunskapens situation, och situationerna för kunskap är olika från tid till tid. År 1878 kunde vetenskapen med bestämdhet uttala sig om planeten Jupiter, som ansågs vara i glödande tillstånd, en röd och glödande, ännu icke avsvalnad jätteplanet. Nu vet man, att den är täckt med ett islager, som höljer hela dess yta och som har en tjocklek av tjugusextusen kilometer. Detta säger något om kunskapen som en situation.

(Publicerad i tidskriften Vi nr 14, 1950 [8/4], s. 8)

Har litteraturen någon makt att förändra villkoren för människor?

Elisabeth Stenborg, universitetslektor i litteraturvetenskap, Uppsala, har år 2012 i boken *Från Don Quijote till Aniara* (ISBN: 978-91-7580-595-5. Förlag: ARTOS) sammanställt några av sina tidigare i kulturtidskriften *Signum* publicerade artiklar om hur vi påverkas av vad vi läser:

Vad är skönlitteratur bra för?

Don Quijote– riddaren av den sorgliga skepnaden

Strindberg och makterna

Selma Lagerlöf – sagotant eller utforskare av människosjälen

Lev Tolstoj– ett märkligt människoöde

Vsevolod Michajlovitj Garsjin – liv och verk

Maria i litteraturen

Gudsbild i Harriet Löwenhjelm's diktning

Harry Martinsons Kassandravandring – rymdeposet Aniara

Får man använda historiska gestalter hur som helst?

Elisabeth Stenborg inleder sin artikel om *Harry Martinsons Kassandravandring – rymdeposet Aniara* med följande:

I februari 2007 slog FN:s klimatpanel fast att människan och hennes aktiviteter är skuld till klimatförändringar och uppvärmning. Femtio år tidigare skrev Harry Martinson i sitt rymdepos Aniara: ”Det finns skydd mot nästan allt som är / mot eld och skador genom storm och köld / ja räkna upp vad slag som tänkas kan. / Men det finns inget skydd mot människan.” Harry Martinson var klarsynt om miljöförstörelsen långt före sin tid.

[...]

Under många år hade Harry Martinson bedrivit ivriga studier i naturvetenskap och astronomi, om materiens struktur och universums uppbyggnad och om Einsteins relativitetsteori. Dessutom hade han under lång tid grubblat över dikt-konstens uppgift i vår tid. [...] Han ansåg att vad som nu krävdes av litteraturen i denna bistra tid vore en ny lärodiktning.

Elisabeth Stenborgs artikel om *Harry Martinsons Kassandravandring – rymdeposet Aniara* har underrubrikerna Komposition, Mottagande, Drömmar, Symboler, Kassandravandringen samt Religion?

Vad är skönlitteratur bra för? frågar sig Elisabeth Stenborg och hennes svar får sökas under rubrikerna:

Källa till kunskap

Skönlitteratur som terapi

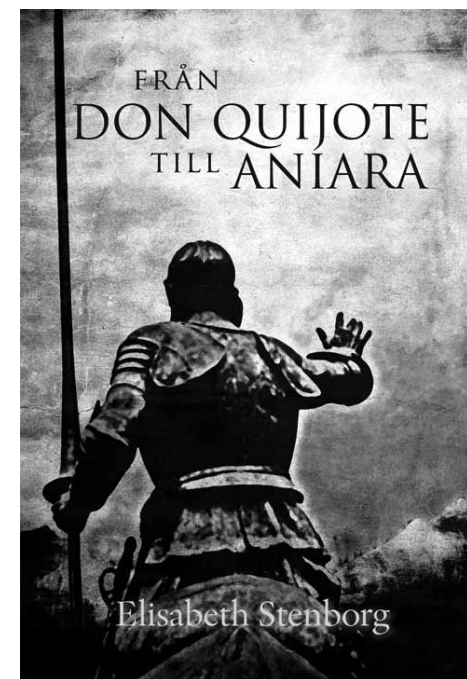
Gudsbilden och teodicéproblemet

Determinismen

Meningen med livet

Till sist skriver Elisabeth Stenborg i kapitlet *Vad är skönlitteratur bra för?*:

Avslutningsvis vill jag poängtera att jag som litteraturvetare värjer mig litet mot tanken att skönlitteratur till varje pris skall försvara sin existens genom nyttoaspekten. Skönlitteratur har ett värde i sig och skall inte behöva visa sin legitimitet genom att den förväntas kunna användas i ett eller annat nyttobetonat sammanhang.

Harry Martinson berör dessa frågor när han samtalar 10.2.1967 i en radiointervju med Carl Magnus von Seth under rubriken ”Vad har vår tids människa för möjlighet att överleva?” och då kommer in på frågan *om litteraturen har någon makt att förändra villkoren för människor.*

Harry Martinson menar, att litteraturen har väl aldrig någonsin haft den förmågan att kunna hastigt förvandla världen eller att komma till någon sorts snabba och frälsande resultat för världen. Det ligger inte i litteraturens art att vara sådan, att den kan göra det. Den verkar väl snarare på lång tid, genom någon sorts långtidseffekt på hela kulturen, eller delar av kulturen. Och där ingår vi såsom blygsamma element i det där, och tillsammans bildar vi genom tiderna den humanistiska andens uttryck för de stora mänskliga önskingarna om hur världen skall vara för att vara bra, för att vara ideal. Det gäller att den goda viljan sätts in i denna värld med den tekniska världen som verktyg, manar oss Harry Martinson.

Rune Liljenrud

Harry Martinson-sällskapets årshögtid i Stockholm 2013

Fredagen den 3 maj

Plats: Café Panorama, högst upp i Kulturhuset, Sergels Torg

Kl. 18.30: Samling. Därefter framträdanden av författaren Jesper Weithz som talar om *"Människan i världen - ekologiskt perspektiv på Harry Martinson"* och Thomas Siösteen som läser Martinsondikter till musik av Alexander Schmidt. Dessutom diktläsning av bl a Ann Katrin Tideström. Slut c:a 21.00

Lördagen den 4 maj

Plats: ABF, Sveavägen 41 och Soppteatern, Kafé Klara, Drottninggatan 34.

8.30 *Harry Martinson-sällskapets årsmöte*

9.30 *"Harry Martinson – hemlöshetens diktare"*.
Föreläsning av Staffan Söderblom.

10.15 Kaffe, bokförsäljning

10.40 Paulina Helgeson och Agneta Pleijel samtalar om
"Harry, Moa och herrarna Bonnier" med utgångspunkt i
Sällskapets årsbok 2011 om manuset till Nässlorna blomma.

11.30 Promenad till Soppteatern

12.00 Gunnar Edanders och Helge Skoogs Aniaraföreläsning.
Sopplunch.

13.15 Promenad tillbaka till ABF

13.45 Tomas Bannerhed och Svante Weyler samtalar om *"Naturen i betraktarens öga - Augustvinnare i Martinsons efterföljd"*

14.30 Kaffe, bokförsäljning

15.00 Utdelning av Klockrikestipendiet till författaren Inghilda Tapio
och konstnären Ulrika Tapio Blind.

Därefter program med stipendiaterna.

Plats: Nürnberghuset, Björngårdsgatan 14 (T: Mariatorget)

19.00 *Högtidsmiddag på Nürnberghuset.*

Monica och Carl Axel Dominique tillsammans med kör
framför delar av Carl Axels tonsättning av Aniara.

Söndagen den 5 maj

Plats: Börshuset, Nobelmuseet, Storgatan 2, Gamla Stan. Vi samlas i börssalen.

10.00 Odd Zschiedrich välkomnar och presenterar Svenska
Akademien. Därefter information om Nobelutställningen
av guide från Nobelmuseet.

11.15 Föreläsning av Niklas Schiöler om Harry Martinsons och
Tomas Tranströmers diktning: *"Att ställa in skärpan, om konsten
att skriva med ögat"*.

12.30 Lunch på Bistro Nobel

Sedan får var och en ta del av utställningen på Nobelmuseet.
Avslutas senast 15.00.

Årshögtiden genomförs i samarbete med

STOCKHOLM

Skicka in anmälan

senast fredagen den 5 april

till Harry Martinson-sällskapet,

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög.

Fax 0454-492 41. E-post info@jamshog.org

Pengarna insättes på Harry Martinson-sällskapets bankgiro 5662-5890
senast den 22 april. Skriv ditt namn och "Majdagar".

Anmälningsblankett kan också erhållas via vår hemsida
www.harrymartinson.org

Många av oss har läst Nässlorna blomma redan i skolåldern för att sedan återkomma till denna märkliga bok många decennier senare och då få en helt ny upplevelse. Författaren och skådespelaren Eva Ermenz berättar här hur det var när hon via diktsamlingen Cikada fick anledning att på allvar återvända till Harry Martinsons texter.

När nässlorna blommade

1956. Samma år som det ungerska folket lider, upptäcker jag att nässlor kan blomma, inte bara lömskt spana efter barnaben vid gödselstacken bakom ladugården. Jag är åtta år och har krupit in under soffbordet i det gula huset vid hälsingegränsen. Här är jag ostörd. Ingen kan nå mig med förmaningar, ingen vet heller att jag läser vuxenböcker i smyg. "Europas förstörda konstverk" har jag redan drömt mardrömmar om – jag har vaknat med kudden våt av tårar till bilder av raserade hus och barfotabarn i grushögar. Gedächtniskirche i Berlin, svart av sot. Mitt i natten har jag vaknat av de hemlösa barnens klagan. Krigsbarn i ett härjat Tyskland. Barn som trängs i fuktiga bunkrar i väntan på att deras hus ska byggas upp. Ruiner, ruiner och åter ruiner. Skyndar mig att ställa tillbaka boken där jag tagit den.

Under bordet ligger jag på mage och kikar mellan bordsbenen medan jag funderar över ordens mystik. Läsa har jag kunnat i två år redan. Min far har regelbundet matat mig med klassik litteratur som han tycker att en flicka i åttaårsåldern ska fördjupa sig i; Gullivers resor, Onkel Toms stuga, Pickwickklubben, Oliver Twist. Självt är jag mest nyfiken på de volymer som finns i bokhyllan eller på den lilla hyllan under soffbordet. Min blick fastnar vid en titel som på allvar väcker min nyfikenhet:

NÄSSLORNA BLOMMA

av Harry Martinson

Jag börjar läsa på måfå några sidor in i boken.

"Vid fyraårsåldern gick han nedåt grusgången, böjde sig ned på huk och lyssnade liksom sina syskon på de egyptiska snäckorna som aldrig slutade att susa. Han kunde också gå ensam ner och se på "gossen i båten", en blomma som växte på rabatten nära grinden. Då kom det en sorts tanke om gräset och rabattrundelns krökning, rymden däröver och skogsranden..."

Egyptiska snäckor? Moster Elin hade en snäcka på byrån i finrummet. Undrar om den också var från Egypten. Det vilda havet hade jag i alla fall hört brusa in i mitt öra. Susandet hade gjort mig yr och moster hade bett mig lägga tillbaka snäckan på sin plats. Hon var mycket rädd om den. Är mosters snäcka av samma sort som den egyptiska i nässelboken? Samma kväll frågar jag min far om han har läst boken om nässlorna. Han nickar och ler. "Visst har jag det," säger han. "Harry Martinson beskriver naturen och människorna på ett sätt som ingen annan författare. När du läst boken förstår du precis vad jag menar..."

Det tog många år innan jag förstod. Alldeles för många år. Harry Martinson föll i oförlätlig glömska tills jag en sommar dag vaknade av att hans Cikada från 1953 lyste mot mig från sitt solgula linneband. Jag lade tjugo kronor i en papplåda på loppmarknadsgolvet. Varsamt höll jag boken i mina händer, lovade den ett nytt och tryggare hem. Det kändes som om författaren själv blivit räddad från ännu en sockenauktion, som om Harry Martinson själv tackade mig för denna räddning bort från boklådans anonymitet.

Känslan

*Tanken borrar sin brunn,
och spränger sin stjärna
Men känslan föder sin ros.
Tanken träder i isnärens öga
tråden för linjens skull.
Tänkaren torkar sitt äpple
men känslan vattnar sin ros*

(Ur diktsamlingen *Cikada*/Harry Martinson, Bonniers förlag 1953)

Eva Ermenz

Att skriva med ögat

Om likheterna mellan Harry Martinsons och Tomas Tranströmers sätt att förhålla sig till språket handlade Niklas Schiölers föreläsning inför en i det närmaste fullsatt Beskowsal på ABF i Stockholm lördagen den 17 november 2012. Själv författare och poesiforskare har Tranströmerexperten Niklas Schiöler följt de båda nobelpristagarna och deras förhållande till språket.

1971 säger Harry Martinson ”jag tror på språket” och 1979 säger Tomas Tranströmer (när han tar avstånd från dem som kommer med ord men inte med språk): ”språk men inga ord”. De visar båda två prov på förmågan att ”ställa in skärpan” och ”att skriva med ögat”.

Släktskapet finns hos de båda författarnas starka intryck från barndomen. Tomas Tranströmers somrar i morfars blå hus på Runmarö med intressen för geografi, natur och entomologi. Harry Martinsons barndom beskrivs i Nässlorna blomma, där han iakttagit och sett djupare inåt, blandat psalm och slagdänga.

Under en timmes tid bjöds vi på en ”slalomfärd” av exempel från de båda diktarnas världar. Schiöler pekade på de bådas influenser av östasiatisk poesi och menade att Harry Martinsons korta dikter vore värda att översättas till japanska. Harry Martinsons diktning har enligt Schiöler påverkats av bl a Björling och Rabbe Enckell.

Karl Vennberg såg påverkan av Harry Martinson hos Tomas Tranströmer (”känsligare ögon har ingen efter Martinson”) när han samtidigt talade om stråk från Gunnar Harding, Strindberg och Linné. I ett brev från Monica Tranströmer 1995 berättar hon att T.S. Eliot var den utländske författare som inspirerat medan Harry Martinson var den som på svensk språkbotten haft djupast inflytande och fortfarande har störst släktskap med hennes make. Båda diktarna har förkärlek för småkryp och i dikterna förflyttas man ofta från mikro- till makroperspektiv.

I dikten ”Mätaren” från 1971 skriver Harry Martinson om nyckelpigan att den är ”ett levande smycke på bladet/ klyver den lackröda ryggen till flykt/ och överlämnar sitt öde/åt en blommande luft i sällskap med fjun och pollen.” I ”Gläntan” (1978) beskriver Tomas Tranströmer en skalbagge så här: ”På den nynnande kraftledningsstolpen sitter en skalbagge i solen. Under de glänsande sköldarna ligger flygvingarna hopvecklade lika sinnrikt som en fallskärm packad av en expert.” Harry Martinson skriver om tussilagon: ”Tussilagon med sin gula uppåtvända sugerfot/ och solen stodo motpols”. Tomas Tranströmer i Stigar från 1973 talar om solljuset som ”strömmar in i flygkabinerna och ärtskidorna”.

Harry Martinson skildrar i ”Kondoren” (1945) hur kondoren ”lyfter sig så högt att jorden blir ett piller” och Tomas Tranströmer skriver i ”Izmir klockan tre” om staden som ”låg krypande vid havets dörr och glimmade

i gamens kikarsikte”. Martinson talar om ”breda stormar från Orkney” och Tranströmer skriver om ”vinden i sin rustning från Svalbard”. De båda förenas i att alltid, om och om igen, söka se naturen på ett nytt sätt.

Niklas Schiöler avslutade med konstaterandet att idag när vi ser klimatkrisen allt tydligare blir det vi skulle kunna kalla EKO-poesi allt viktigare: Poesin är fylld av bilder av världen och poeterna är ögonöppnare för kampen för vår jord. Poesi är på allvar! Liksom all konst är det inte någon avkoppling utan tvärtom en på-koppling.

Lena Havland-Erlandson

Flera av Harry Martinsons böcker ”fyller år” under 2013 / 2014

2013:

Kap Farväl! 80 år (I bokhandeln 1933-10-31)

Midsommardalen 75 år (1938-05-05)

Nomad 70 år (1943-11-19)

Vägen till Klockrike 65 år (1948-12-02)

Cikada 60 år (1953-11-20)

Gräsen i Thule 55 år (1958-11-20)

Utsikt från en grästuva 50 år (1963-11-22)

Tuvor 40 år (Svalan lyrikklubbs medl. 1973-10-26)

Längs ekots stigar 35 år (1978-11-24)

Bollesagor 30 år (1983-11-18)

2014:

Spökskepp 85 år (I bokhandeln 1929-09-24)

Fem unga 85 år (I bokhandeln 1929-11-06)

Natur 80 år (I bokhandeln 1934-11-26)

Det enkla och det svåra 75 år (I bokhandeln 1939-04-14)

Elin Wägner 65 år (Inträdestal i Svenska akademien 1949-12-20)

Tre knivar från Wei 50 år (I bokhandeln 1964-06-05)

Bestiarium 50 år (I bokhandeln 1964-11-06)

Aktuellt om översättningar

Martinson på kinesiska

Aniara har som tidigare meddelats översatts till kinesiska av **Maiping Chen**. Diktverket publicerades i maj 2012 i Shanghai. Ett intressant tillägg är bokens baksidestext, som återger dels Svenska Akademiens pris-motivering, dels nedanstående dikt om Harry Martinson av **Mo Yan** (den blivande Nobelpristagaren 2012):

因为喜欢仰望星空, 他把地球看得很小。
因为忧虑人类前途, 他对现实痛加批评。
因为具有宇宙意识, 他的灵魂博大无边。
因为心怀普世之爱, 他的诗集触及灵魂。
- 莫言

*Eftersom han tyckte om att se på stjärnorna
såg han att jorden är liten
Eftersom han var orolig för människans framtid
var han starkt kritisk till verkligheten
Eftersom han bar på ett medvetande om universum
blev hans ande gripen av denna oändlighet
Eftersom hans hjärta var fyllt av kärlek till jorden
kommer dikterna att beröra människans själ.*

(Fri tolkning av Maiping Chen).

Denna dikt blev också temat för en längre kommentar till Martinsons verk av Mo Yan i samband med presentationen på Fudan-universitetet i Shanghai.

Tre knivar från Wei – i översättning av Maiping Chen – har publicerats i Theatre Arts nr 5/2012, som ges ut av Shanghai Theatre Academy.

Ny fransk antologi

En ny antologi med Martinsons lyrik på franska kommer att ges ut mot slutet av 2013. Översättare är förutom **Philippe Bouquet** också

Caroline Chevalier, som sedan många år är väl förtrogen med Martinsons författarskap i sitt arbete på Carolinas handskriftsbibliotek i Uppsala. Hennes namn föll tyvärr bort i en tidigare notis i Doris 22.

Chickweed Wintergreen

Som Doris läsare är väl medvetna om fyllde antologin Chickweed Wintergreen med Martinsons starkaste lyrik i översättning av **Robin Fulton** en viktig roll i den engelsktalande världen. Antologin har blivit väl introducerad och läst i England. I det senaste numret av *Times Literary Supplement* (February 2013) har Robin Fulton fått en viktig och särskilt välförtjänt utmärkelse, The Bernard Shaw Prize, som delas ut vart tredje år för en översättning från svenska. Priset har tillkommit genom att använda avkastningen från Shaws Nobelpris 1925.

Tidigare anmälningar av Chickweed Wintergreen i engelsk press har nu följts av att **Lars-Håkan Svensson**, professor vid Linköpings universitet, fått en recension publicerad i vinterhäftet av *Notre Dame Review* vid ND-universitetet i Indiana, USA. Recensionen är mycket grundlig och insiktsfull. LHS skriver att Fulton lyckas förmedla den uppfinningsrika karaktären i Martinsons språk. Fulton ger läsare på engelska tillgång till en stor europeisk poet från ett litet språkområde. *Notre Dame Review* uppmärksammar i samma nummer den under våren kommande amerikanska upplagan av korrespondensen mellan Tranströmer och Bly, Air Mail. Detta gagnar förhoppningsvis också ett ökat intresse för Chickweed Wintergreen och en senare utgivning även i USA.

Slutligen har **Jane Mattisson**, bitr. professor vid Kristianstads högskola, publicerat en introduktion till studier i svensk litteratur i *Forum for World Literature Studies*, en tidskrift som publiceras samtidigt i USA och Kina. I denna introduktion uppmärksammar hon såväl Maiping Chens *Aniara* som Fultons antologi.

I många sammanhang påminner vi om att översättarnas arbete är en kärleksgärning, länge förbisedd utan den uppmärksamhet som översättningar borde få. Men detta förhållande håller på att ändras. Det är glädjande med nya exempel på denna insikt. Ett tack till Ingrid Elam för hennes kommentar i DN den 2 februari 2013 med rubriken ”Bara med kärlek gör översättaren originalet rättvisa”.

Göran Bäckstrand

• Även **Tobias Theander** har uppmärksammat oss på Mo Yans dikt om Harry Martinson. Det är han som försett oss med den kinesiska versionen av dikten.

Engelsk läsövning

Sommaren 2012 arrangerade Nebbeboda akademi ett seminarium med titeln "Över stock och sten i översättandets snårskog". En av de uppskattade föreläsarna vid seminariet var **Brita Green**. Hon har sedan dess skrivit en artikel, "Thoughts on translating poetry", i tidskriften *CoScan Magazine* 2012/2 där hon bl a diskuterar översättningen av följande Martinsondikt:

*Att minnas medan tiden svinner som små streck
alla ögonblicken tätt intill.
Nuens närhållsliv.
Solstrålens morgonsting i tuvan,
harkrankens spinkbensafton.
(Tuvor, 1973)*

Så här skriver Green:

"Here the poet takes all sorts of linguistic liberties; he turns the adverb nu (now) into a noun and puts into the genitive plural definite form: the nows'. He forms several new compounds: *närhållsliv*, *morgonsting* and *spinkbensafton*. That last word is particularly troublesome. Strictly speaking, the spindly legs have more to do with *harkranken*, the insect that precedes them, than with the 'evening' which they are actually combined with. After many revisions, this is what my co-translator and I decided on:

*As the rushing lines of time recede,
recall the closest moments.
Glimpses of the near and now.
The sunbeam's morning tingle in the grass,
the daddy longlegs' spindly dusk.*

We have changed the structure of the first sentence but kept the meaning. We have maintained a gentle rhythm with three or four stresses in each line. The linguistic innovations have been lost, but we were quite pleased with the phrase 'near and now', with its punning on a cliché – something we feel is in the spirit of Martinson. As regards the last line, we were really saved by the English language itself: as the name of the insect already contains the word 'legs', we felt justified in cutting it out of that final awkward phrase. Whether we have produced a successful translation is for other people to judge."

(Brita's co-translator is John Charlesworth)

Villa Martinson

Så kallade vistelsestipendier ger forskare, doktorander och författare möjlighet att finna arbetsro och inspiration genom att bo och arbeta i Villa Martinson. Den tidigare inspektorsvillan ligger ett stenkast från Jonsereds herrgård och har fem lägenheter. På husets övervåning finns dessutom ett gemensamt bibliotek för samvaro, diskussioner och studier. Villan, med utsikt över böljande nejder och sjön Aspen, har fått sitt namn efter Jonsereds mest kända litterära referens, Harry Martinson, som vistades här i sin ungdom.

Jonseredsstiftelsen

Bakom projektet står Jonseredsstiftelsen – ett samarbete mellan Partillebo, Partille kommun och Göteborgs universitet. Inom Göteborgs universitet har Sahlgrenska Akademin, Humanistiska fakulteten och Enheten för pedagogik och interaktivt lärande engagerat sig. Ett flertal andra akademier och stiftelser har också anslagit medel för stipendier. Dessutom finns Bok & Bibliotek, Bokförlaget Kabusa Böcker och Folkuniversitetet bland intressenterna.

Upplysningar

genom Kristina Svensson 031-792 14 63 eller
Gunnar Dahlström 031-786 55 41.

Se även [http://www.partille.se/sv/Upptack-Partille/
Jonsereds-brukssamhalle/Jonsereds-herrgardsomrade/
Jonseredsstiftelsen/Vistelsestipendium/](http://www.partille.se/sv/Upptack-Partille/Jonsereds-brukssamhalle/Jonsereds-herrgardsomrade/Jonseredsstiftelsen/Vistelsestipendium/)

En ”svindlande” poesi

Den 19 januari skrev Åsa Beckman i DN om hur hon brukar ”förklara för skeptikerna vad som är så svindlande med poesi”. Till sin hjälp tar hon då Harry Martinsons ”Ute på havet” ur *Nomad* (1931):

*Ute på havet känner man en vår eller en sommar bara som ett vinddrag.
Den drivande Floridatången blommar ibland om sommaren,
och en vårkväll flyger en skedstork in mot Holland.*

Beckman menar att Martinson genom att vara inexakt (”en vår eller en sommar”) skapar en havskänsla av ”Loja vågrörelser, betydelse som skvimpar liter hit och dit, långt från land”. Mot detta står den ”knivskarpa” slutraden om skedstorken som etsar sig fast i ens minne. Slutsatsen blir att Martinson på några få rader ”koncentrerar ett helt skeende”.

Martinson om Odysseen

Den klassiska sagan om Odysseus irrfärder översattes till svenska 1912 av Erland Lagerlöf. På 1950-talet kom en av Gerhard Benz reviderad version av Lagerlöfs översättning, och till denna version skrev Harry Martinson en introduktion som var publicerad i tidskriften *Lyriskvännen* nr 3, 1957. Det är ingen tvekan om att Martinson är fascinerad av sin grekiske sjömanskollegas berättelser. Så här inleder han sin text:

Odysseus farkost har blivit den eviga båten, som var morgon på nytt styr ut på sin färd, bort från oss alla och ut i det mytiska och okända. Den är det västerländska äventyrets gryningsbåt och som sådan kommer den alltid att segla medan vi själva står kvar på stranden och ser efter den. Vi behöver inte följa med annat än i vår längtan, vilket är det listigaste av allt, för då är vi alltid med.

Olika alla andra båtar lämnar den vid avresan kvar sin skeppslogg, vari allt som kommer att möta den står beskrivet, tydligt och klart, så som det är bestämt på förhand i myter och sagor.

Och de avslutande orden strör beröm över Lagerlöfs tolkning:

Till svenska har vi haft lyckan att få en av de förnämsta tolkningarna av Odysseen som världen äger. Detta har jag många gånger hört sägas av kännare. Med Erland Lagerlöfs tolkning förs vi ombord i den rätta båten, insuper doften av hav och tång, känner ärtagens sug genom dyningen, hör vinddånet i seglets duk. Men framförallt hör och ser vi människorna och upplever äventyret, som på en gång är skepparsagan och vittnesmålet om människans första verkliga hav.

Djupare kan man nog aldrig uppleva horisonten som ren glädje än då man läser slutorden i Odysseens andra sång:

»Natten gick hän, och det grydde till dag, och de seglade ständigt.»

Harry Martinson-sällskapet

Aktuellt

(Se www.harrymartinson.org för mer information)

- Sällskapets årshögtid i *Stockholm 3 – 5 maj* med ett spännande program. Anmälan senast den 5 april (se mittuppslaget i detta nummer av Doris)
- **Carl-Otto von Sydows Martinsonbibliografi del 2** är nu på gång. Vi räknar med att den ska vara klar till årshögtiden. Mer information på vår hemsida längre fram.
- Harry Martinsons födelsedag **den 6 maj** firas med en speciell dag på **Jonsereds herrgård** utanför Göteborg. Temat för dagen är **Sång till kristallfågeln**. Allmänheten inbjuds till ett scenprogram kl. 18.30 där bl a Martin Bagge, Jonas Franke-Blom och Åke Widfeldt medverkar. Arrangörer är Harry Martinson-sällskapet, Göteborgs universitet och Partille kommun.
- **Nässelfrossa** i Olofströms kommun **23 – 30 juni** med flera programinslag om Harry Martinson. Årets tema: ”Från smalspår till bredband”. Se www.nasselfrossa.se för mer information. Det är sjätte året i följd som Nässelfrossa anordnas och arrangörerna känner i år en speciell stolthet eftersom de bidragit till att Olofström utsetts till Årets Kulturkommun i Sverige 2013.
- Vi kommer traditionsenligt att ha en monter på **årets bokmässa i Göteborg 26 – 29 september** och planerar att ha flera föreläsningar på De litterära sällskapens scen. Liksom i fjol räknar vi med att kunna bjuda in några ungdomar att hjälpa till i vår monter. Mer information om bokmässan hittar du på <http://www.bokmassan.se/>. När föreläsningarna blir klara kommer de att presenteras på vår hemsida.
- **Sällskapets årsbok för år 2013** kommer att handla om en del av de dedikationer till Harry Martinson som finns i böckerna i Martinsonrummet på Olofströms bibliotek. Paulina Helgeson, Johnny Karlsson och Semir Susic håller som bäst på att planera för utgivningen.
- **Medlemsavgiften för 2013** är 200 kr och 50 kr för familjemedlem. Medlemmar som inte har postadress inom Sverige skall, av portokostnadsskäl, betala ytterligare 100 kr i årsavgift. Beloppet sätts in på vårt bankgiro 5662-5890. *Vi ber er vänligen att komma ihåg att uppge namn och adress i samband med inbetalningen.*

Doris

är Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift.
Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Åke Widfeldt, Trestegsvägen 8, 514 31 Tranemo

E-post: ake.widfeldt@telia.com Tel. 0325-70732

Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

E-post: info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890

Hemsida: www.harrymartinson.org

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

200 kronor för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

50 kronor för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890.

Glöm inte att uppge namn och adress.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS

STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Eva Risberg

E-post: evarisberg04@hotmail.com

Tel. 08-641 90 19; 070-592 99 12

Semir Susic

E-post: semir.susic@astorforlag.se Tel. 076-252 67 63

Lena Havland-Erlandson

E-post: lena.havland@spray.se Tel. 0708-121 573; 08-612 15 73

Göran Bäckstrand

E-post: goran.backstrand@sobernet.nu

Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86

Ett ”loppisfynd” med Martinsons blomster-favoriter

Harry Martinsons favoritblommor avslöjades i en bok som undertecknad hittade strax före jul i Röda Korsets andrahandsaffär på Pantarholmen i Karlskrona. Det är inte Martinson själv som berättar, utan hans mångårige vän och granne i Sörmland, Björn von Rosen. Hans bok från 1968, *Om naturtrohet och andra funderingar om konst*, låg på en hylla. Boken väckte mitt intresse – inte minst på grund av den nämnda vänskapen.

Nyfikenheten gav god utdelning. I ett avsnitt av boken publicerar von Rosen några Martinson-teckningar och resonerar kring författarens bilder. von Rosen anser att särskilt teckningarna av landskap och vegetation är utlopp för Harry Martinsons känsla av lycklig förundran ”över sommarens myller av växtlighet, solvärmens effekt, klorofyllexplosionerna, för överallt märkbara uppåt- och utåtsträvande krafter”.

Där finns också mörkare stråk, av död och av vemod. Men Martinson behandlar insekterna olika i dikterna respektive i sina bilder, noterar von Rosen. I diktningen står de för destruktivitet och rovgirighet, men i bilderna är de dekorativa, lika smycken, eller som ”bara ett svagt tonande ek av hot från vingarna av trollsländorna”.

Det är en intressant dubbelexponering av Martinsons bildvärld och diktning som von Rosen gör i essän, betitlad ”Sinnet för det växande”. Han skriver exempelvis: ”För Martinson är maskrosen inte ett ogräs utan föremålet för den mest ohöljda och uppenbara förälskelse. Samtidigt som vi konstaterar detta kan vi lägga märke till att han har skrivit rätt lite om maskrosen.”

En annan växt som Martinson ofta tecknade är tistel. ”Vägtisteln är ju en dekorativ och ståtlig växt, tacksam att rita, och det är inte utan att Martinson här har bildat en antydan till skola – åtskilliga tistlar i tusch har gjorts av andra tecknare sedan bilderna i *Det enkla och det svåra* publicerades”, konstaterar Björn von Rosen.

Här vill essärförfattaren också se en skiftning i Harry Martinsons förhållningssätt: under senare år, anser von Rosen, har han blivit mera lik tistel. Han sticker till vassast och tydligast i diktsamlingen *Vagnen* (1960) som bland annat är starkt kritisk mot bilismen. von Rosen avslutar: ”Den tacksamhet som vi känner mot (naturens) vackraste och varmaste manifestationer, kanske starkast upplevda i den nordiska sommarängen, kan även i det blidaste sinne slutligen övergå i förtvivlan och vrede inför förstörelsen

En tistel har fått besök av en sexfläckig bastardsvärmare. Foto: Ingemar Lönnbom.

av de gåvor som vi hittills har ägt som en aldrig ifrågasatt självklarhet men som nu hotas så svårt: ren luft, klart vatten, frisk växtlighet, fågelsång.”

Insiktsfullt skrivet 1968 och säkert med vännen Harrys vetskap. De gav tillsammans ut boken *Nya Bestiarium* 1964 (ny upplaga 1984) så de har tillbringat åtskillig tid tillsammans.

Ingemar Lönnbom

Apropå svärmare

Sexfläckig bastardsvärmare (*Zygaena filipendulae*) tillhör ordningen fjärilar och familjen Zygaenidae inom insekterna. Den är den vanligaste bland de bastardsvärmare som finns i landet men är ändå relativt ovanlig, minskar snabbt och är därför rödlistad. Den vackra varningsfärgen signalerar predatorer om att den är oätlig, den innehåller cyanid!

Ligustersvärmaren (*Sphinx ligustri*) av familjen svärmare (Sphingidae) är den största nattfjärilen i Sverige. Det är denna insekt som Harry Martinson beskriver så här i essäboken *Svärmare och harkrank* (1937): ”Han är som en flygande, fredlig honungsstilet, vars vingar arbeta med svindlande precision. Då han med sin långa honungssticka uppsugit det i blommans djupa, trånga gömmen avsondrade förrådet, ryggar han tillbaka någon tum och förflyttar sig sedan i sidled till nästa blomma.”

Red.